

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana Latvijā

Uzraudzības un kontroles mehānismu stiprināšana,
lai nepieļautu finanšu sistēmas ļaunprātīgu
izmantošanu

Par šī darba publikāciju atbild OECD (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas - *Organisation for Economic Co-operation and Development*) ģenerālsēkretārs. Šeit izteiktie viedokļi un izmantotie argumenti ne vienmēr noteikti sakrīt ar OECD vai tās dalībvalstu, vai Eiropas Savienības dalībvalstu oficiālo viedokli.

Nedz šis dokuments, nedz jebkādas tajā iekļautās kartes neskar nevienas teritorijas statusu vai suverenitāti, starptautiski noteiktās robežas un norobežojumus, un nevienas teritorijas, pilsētas vai apgabala nosaukumu.

© OECD 2019. gads

Kopsavilkums

Šajā ziņojumā izklāstītas OECD rekomendācijas saistībā ar Latvijas centieniem stiprināt savas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas (NILLTFN) uzraudzības un kontroles sistēmas un atbalstīt tās ziņošanu Finanšu darījumu darba grupai (FATF – *Financial Action Task Force*). Papildus atsevišķu 2018. gada jūlija MONEYVAL savstarpējā novērtējuma ziņojumā (MER – *Mutual Evaluation Report*) par Latviju ietvertu būtiskāko rekomendāciju risināšanai, Latvija lūdza atbalstu saistībā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) un Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta jeb Kontroles dienesta (KD) institucionālo struktūru, ciktāl tās attiecas uz to lomu NILLTFN, un attiecīgos gadījumos arī saistībā ar OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas (WGB – *Working Group on Bribery in International Business Transactions*) ieteikumiem.

Galvenā uzmanība ziņojumā ir pievērsta sešām pamata jomām: patiesā labuma guvēja (PLG) režīms, mērķētas finanšu sankcijas (MFS), KD ziņošanas sistēma, iekšzemes koordinēšana/sadarbība un KD statuss, FKTK īstenotā NILLTFN uzraudzība un kontrole un funkcijas NILLN jomā, un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) noziegumu atklāšana, izmeklēšana un kriminālvajāšana un starptautiskā sadarbība.

PLG režīms

Latvijā nav nepieciešami papildu būtiski tiesību akti, lai nodrošinātu iestāžu piekļuvi informācijai par juridisko personu patiesajiem labuma guvējiem, jo būtiskākās problēmas attiecībā uz PLG tika atrisinātas NILLTFN likuma grozījumu rezultātā. Taču NILLTFN likumā ir nepieciešams vēl viens izrietošs grozījums, ko Latvijas iestādes jau ir identificējušas, un kas nodrošinātu, ka Uzņēmumu reģistrā (UR) pieejamā informācija par PLG tiek regulāri aktualizēta.

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas

- Kompetentajām iestādēm jāsaņem statistiskā informācija par to Latvijas sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) skaitu, kuru PLG ir izvērtēti un ierakstīti UR, kopā ar aplēsi par to, kad šis process pārtaps par "noturīgu stāvokli" (proti, tiks apkopota, pārbaudīta un ierakstīta visa vēl neregistrētā informācija).
- Saskaņā ar Nacionālo rīcības plānu uzraudzības iestādēm jāveic mērķtiecīgas pārbaudes un jāpiemēro soda sankcijas/brīdinājumi finanšu institūcijām un noteiktiem nefinanšu uzņēmumiem un sabiedrībām (FI/NNUS), ja tās neveic vai nepienācīgi veic klientu izpēti (KI), īpašu uzmanību pievēršot PLG izpētei.
- Latvijai jāievāc statistikas dati, kas apliecina to, ka PLG informācija UR tiek regulāri aktualizēta saskaņā ar NILLTFN likumu un labota atbilstoši izmaiņām

tiesiskajā regulējumā. FI/NNUS un UR/Komercreģistra kompetentajām iestādēm jāizvirza prasība iesniegt sektora NILLN uzraugiem progresa ziņojumus, norādot, vai tika saņemta paredzētā PLG informācija un vai procesa īstenošanā vēl ir kādi neatrisināti jautājumi. Tas ļaus NILLTFN uzraugiem nodrošināt, ka FI/NNUS ievēro jauno pienākumu informēt UR.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- FI/NNUS jāreģistrē par ārvalsts institūciju PLG iegūtā informācija Kontu reģistrā. FI/NNUS periodiski jāinformē uzraudzības un kontroles iestādes par šīs prasības īstenošanu.
- Jāizstrādā un jāiesniedz izskatīšanai Saeimā NILLTFN likuma grozījumi, kas uzliek FI un NNUS pienākumu paziņot UR, ja to ievāktā informācija par Latvijas juridisko personu PLG atšķiras no UR norādītās informācijas.

MFS

Grozījumi Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā pašlaik paredz plašu un skaidrāk noteiktu MFS administratīvo piemērošanu gan par terorisma finansēšanu (TF), gan par proliferācijas finansēšanu (PF), nosakot visu fizisko un juridisko personu pienākumu iesaldēt aktīvus, tostarp attiecībā uz visa veida TF/PF gan starptautiska, gan ES mēroga MFS.

Tomēr, šķiet, ka MFS uzraudzības un kriminālsodu politikas līmenī iestāžu darbs visas valdības mērogā nav tik koordinēts, kā to paredz FATF standarti. Turklāt šķiet, ka iestādēm trūkst skaidras izpratnes par FATF prasībām saistībā ar MFS, kas, pirmkārt, attiecas uz administratīvi īstenojamiem preventīviem pasākumiem, un tās netiek skaidri nošķirtas no tā, kas iestādēm būtu jādara sankciju (noziedzīga) pārkāpuma gadījumā un jebkādu iespējamu (TF vai PF) kriminālizmeklēšanas gadījumos.

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas

- MFS īstenošanā ieviest FATF noteikto "bez kavēšanās" standartu, nodrošinot ES sankciju noteikšanas procesam raksturīgo aizkavējumu novēršanu. Lai Latvijā nodrošinātu iespēju samazināt aizkavējumu līdz dažām stundām vai izslēgtu to pilnībā, Sankciju likumā nepieciešams veikt papildu grozījumus.
- Noteikt tiesisku prasību FI un NNUS ziņot kompetentajām iestādēm par jebkādiem iesaldētiem aktīviem saistībā ar attiecīgajām Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcijām (ANO DPR), tostarp arī par darījumu mēģinājumiem. Šādus ziņojumus var iesniegt tiesībsardzības iestādēm (TAI), kā arī uzraudzības un kontroles iestādēm vai KD, un šī informācija jāizplata visām attiecīgajām kompetentajām iestādēm.
- Lai ieviestu efektīvu bez aizkavēšanās MFS īstenošanas mehānismu, noteikt vienu kompetento iestādi, kā atbildīgo par sankciju noteikšanas paziņošanu, tiklīdz tās ir noteikusi Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome. Acīmredzama izvēle būtu Ārlietu ministrija (ĀM), kas varētu izmantot tās rīcībā jau esošā komunikāciju tīkla priekšrocības. Jāprecizē arī uzraugu un KD loma MFS izpildē.
- Nodrošināt, lai visi Latvijas uzraugi un, jo īpaši, FKTK, varētu uzsākt pilnveidotās MFS sistēmas darbības uzraudzību ar 2019. gada 1. maiju.

- Praksē skaidrāk definēt uzraugu lomu, īstenojot administratīvos preventīvos MFS pasākumus attiecībā uz FI un NNUS, salīdzinājumā ar TAI un KD lomu iespējamā sankciju (noziedzīgā) pārkāpumā vai sankciju apiešanās, un dokumentēt nepieciešamās iekšējās procedūras uzraugiem (klātienes pārbaudēm) un TAI/KD, tajā skaitā arī KD īpašo iesaldēšanas pilnvaru pārskatīšana saistībā ar MFS preventīvo pasākumu īstenošanu, salīdzinot ar citām vispārējām pilnvarām un procedūrām saistībā ar krimināllietu izmeklēšanu.
- Ņemot vērā Latvijas jaunās prasības MFS riska pārvaldībai un iekšējai kontrolei, visiem uzraugiem jāstrādā kopā ar ĀM, nodrošinot skaidrus un konsekventus norādījumus, lai īstenotu uz noteikumiem balstītus preventīvus pasākumus sankciju īstenošanai (piemēram, personu meklēšanai sankciju sarakstos un ziņošanai pozitīvas atbilstības gadījumos saskaņā ar FATF standartiem) un papildu pasākumus, kas paredzēti jaunajā MFS riska pārvaldības un iekšējās kontroles sistēmā, tajā skaitā:
 - Izstrādāt norādījumus FI un NNUS, kuru rīcībā var būt sankcijām pakļauti finanšu līdzekļi vai citi aktīvi, par to pienākumiem rīkoties saskaņā ar iesaldēšanas mehānismu. Piemēram, norādījumus nepārtraukti pārbaudīt, vai to rīcībā ir sankcijām pakļauti finanšu līdzekļi vai īpašums, un to identificēšanas gadījumā, kā par to ziņot kompetentajām iestādēm.
 - Pabeigt procedūru izstrādi personas izslēgšanai no sankciju saraksta un tās līdzekļu atbrīvošanai no iesaldēšanas, kā arī iesaldēto finanšu līdzekļu piekļuvei sarakstā iekļauto personu pamatizdevumu vajadzībām un pēc nepieciešamības atjaunināt informāciju ĀM tīmekļvietnē.
 - Skaidrāk definēt no FI un NNUS sagaidāmos pasākumus sankciju režīma iespējamās apiešanas vai noziedzīga nodarījuma gadījumā, tostarp KD un TAI lomu šādos apstākļos, un vai finanšu līdzekļus ir nepieciešams iesaldēt saskaņā ar atbilstošiem tiesvedības procesiem.
- Pēc iespējas ātrāk izveidot oficiālu komiteju, lai apspriestu un koordinētu visus attiecīgos ar MFS saistītos jautājumus, nodrošinot visaptverošu pieeju.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- Izstrādāt un ieviest praksē pilnīgu mehānismu, lai īstenotu nacionālās sankcijas un ņemtu vērā trešo personu pieprasījumus sankciju noteikšanai. To var panākt, piemēram, izmantojot ierosināto MFS koordinācijas institūciju, lai atbalstītu Ministru kabinetu, veicot sankciju noteikšanai nepieciešamās darbības.

KD ziņošanas sistēma

Neparasto darījumu ziņojumu (NDZ) režīms jāmaina tā, lai nodalītu ziņojumus par darījumiem, kas atbilst noteiktiem kritērijiem, no tiem ziņojumiem, kas satur subjektīvas aizdomas un kurus jāregulē saskaņā ar esošajiem noteikumiem par aizdomīgu darījumu ziņojumiem (ADZ). Tas radītu skaidri noteiktu nodalījumu starp ziņošanas veidiem (ņemot vērā, ka būtu nepieciešami norādījumi, paskaidrojot, ka par konkrēto darījumu var būt nepieciešams iesniegt gan ziņojumu par skaidras naudas darījumu, gan ADZ).

Īpašas KD analītiķu grupas izveide, kas koncentrētos uz augstas prioritātes/risku gadījumiem, palīdzētu panākt labāku progresu attiecīgas prioritātes ziņojumu virzībā. Tas, visticamāk, uzlabotu TAI pieprasījumu kvalitāti un dotu iespēju mērķtiecīgi pilnveidot

esošo izlūkošanas darbību šajās lietās sadarbībā ar Valsts policiju vai Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju (KNAB) Ģenerālprokuratūras (ĢP) vadībā.

Lai gan KD ir noteikti jauni pienākumi, darbs pie uz nākotni vērsta rīcības plāna izstrādes ar konkrētiem īstenošanas starpposma mērķiem un gala termiņiem saistībā ar likuma subjektu (LS) izpratnes par riskiem uzlabošanu vēl nav pabeigts.

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas

- Mainīt NDZ režīmu tā, lai tas ietvertu prasību ziņot tikai par konkrētiem kritērijiem atbilstošiem darījumiem, un harmonizēt tā subjektīvos aizdomu elementus ar esošā ADZ režīma prasībām.
- KD un uzraudzības un kontroles iestādēm ir jāsadarbojas, lai noteiktu kvalitatīvu ADZ iesniegšanas vājās vietas un piemērotu sankcijas, ja nepieciešams. Šajā nolūkā KD ir regulāri jāinformē uzraudzības un kontroles iestādes par nepienācīgas kvalitātes ADZ no konkrētiem LS.
- KD jāpabeidz izstrādāt iekšējās politikas un procedūras noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietu prioritātes noteikšanai, lai pilnvērtīgāk atbalstītu TAI izmeklēšanas prioritātes.
- Konsultējoties ar LS un uzraugiem, KD jānodrošina detalizētāki un konkrētāki norādījumi par ADZ iesniegšanu un jānodrošina piemēroti brīdināšanas (“sarkanā karoga”) indikatori. Lai uzlabotu ADZ kvalitāti, savu norādījumu robežās KD jāizstrādā uzskatāmas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas tipoloģijas.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- Līdz ar jaunā IT rīka ieviešanu, KD jāatjaunina savas politikas un procedūras tā operatīvajai analīzei un paziņošanai TAI, kas izmanto uz risku balstītu pieeju, un jāuzņemas personāla apmācība šajā jautājumā.
- KD jāveic stratēģiskā analīze un jāstiprina publiskā un privātā partnerība informācijas apmaiņas nolūkā.
- KD ar KNAB atbalstu jāapsver brīdināšanas signālu izstrāde iekšējiem nolūkiem, kas palīdzētu KD analītiķiem noteikt agrīnas korupcijas un ārvalsts kukuļošanas pazīmes.
- KD jāapsver īpašas grupas izveide savā analītikas nodaļā, ciešai sadarbībai ar TAI augstas prioritātes lietās.
- Paralēlās ziņošanas sistēmas starp KD un nodokļu administrācijas iestādēm saglabāšana tiek atbalstīta ar nosacījumu, ka tā sniedz noderīgu informāciju VID un ka informācija tiek efektīvi izmantota. Tomēr sadarbību starp KD un VID nepieciešams tālāk pilnveidot, lai iestrādātu ADZ informāciju analizētajā izlūkošanas darbībā.

Nacionālā koordinēšana / sadarbība un KD statuss

KD saskaras ar vienlīdz svarīgām prioritātēm, tostarp jauniem pienākumiem nacionālās sadarbības nolūkā un ierobežotiem resursiem. Sākot ar 2019.gada 1.janvāri, KD ir piešķirtas jaunas pilnvaras, līdz ar to, ņemot vērā tā centrālo lomu NILLTFN, ļoti liela nozīme būs tam, cik efektīvi tas spēs īstenot savas pašreizējās pilnvaras un pēc tam

saskaņot ar tām savas jaunās pilnvaras un funkcijas. KD ir jānosaka sava vīzija un misija, sava stratēģija nākamajiem trīs gadiem un gada darbības mērķi visām tā korporatīvajām un operatīvajām darbībām, konsultējoties ar partneriem un personālu. Šajā nolūkā būtu jāpārskata arī tā korporatīvā struktūra, lai atbalstītu jaunās funkcijas un izvērtētu visus nepieciešamos amatus un prasmes.

Nav skaidrs, kādi koordinācijas pienākumi praksē tiek sagaidīti no Iekšlietu ministrijas (IeM) saistībā ar KD un attiecībā uz tās vispārējiem jaunajiem pienākumiem Latvijas NILLTFN likuma robežās. Piemēram, varētu sagaidīt, ka IeM uzņemtos visas valdības mēroga koordinācijas funkciju politikas līmenī NILLTFN jomā, vai to varētu piešķirt KD. Neatkarīgi no izvēlētas pieejas, lai nodrošinātu efektīvu koordinēšanu nacionālā līmenī, būtu nepieciešama sadarbība starp KD un IeM.

Izvērtējot Latvijai piemītošos riskus, jāveic vairāk darbības, lai nodrošinātu, ka visas kompetentās iestādes iesaistās pārskatīšanas procesā un apspriež un, savstarpēji vienojoties, apstiprina gala Nacionālā risku novērtējuma (NRA – *National Risk Assessment*) analīzi un faktiskos rezultātus/vērtējumus. Ja NRA procesā tiktu pilnībā iesaistītas visas NILLTFN kompetentās iestādes, tas ievērojami uzlabotu vienotu izpratni par riskiem un valsts līdzatbildību un palīdzētu sasniegt labākus rezultātus.

Visām NILLTFN kompetentajām iestādēm jāizstrādā precīzi operacionālās rīcības plāni atbilstoši Nacionālajam rīcības plānam un faktiskajiem aktuālajiem NRA rezultātiem (neatkarīgi no tā, vai NRA ziņojums ir vai nav pabeigts), lai varētu pārraudzīt to īstenošanu un aktualizēšanu (piemēram, reizi ceturksnī), iesniedzot regulārus ziņojumus augstākā līmeņa vadībai un Ministru kabinetam (kā arī, ja nepieciešams, KD Konsultatīvajai padomei (KDKP (Kontroles dienesta Konsultatīvajai padomei)) un Finanšu sektora attīstības padomei (FSAP)).

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas

- Precizēt FSAP un KDKP funkcijas un pienākumus, jo īpaši ņemot vērā privātā sektora dalību abās padomēs, kas tām liedz būt par valdības nacionāla līmeņa politikas un darbības koordinācijas komiteju.
- Jāprecizē IeM un KD attiecīgās funkcijas vispārējās NILLTFN sistēmas politikas koordinācijas ziņā, tostarp attiecībā uz iekšzemes politikas izstrādi (ieskaitot Nacionālo rīcības plānu), atbalstot kompetentās iestādes un Latvijas pārstāvības koordinēšanu MONEYVAL komitejā. Šajā nolūkā jāparedz pārrunas par koordinācijas struktūrvienības izveidi KD un/vai IeM nacionālo koordinācijas centrienu atbalstam.
- Ņemot vērā jauno IeM lomu, tai jāpārrunā ar KD šīs lomas praktiskā nozīme un tas, kā abas iestādes kopīgi strādās, lai veicinātu nacionālo koordināciju.
- Nākamās NRA aktualizācijas vajadzībām, nodrošināt, lai visas kompetentās iestādes pārskatītu, apspriestu un, savstarpēji vienojoties, apstiprinātu gala NRA analīzi un faktiskos rezultātus/vērtējumus attiecībā uz piemītošajiem riskiem.
- Laikus vērsties pie augstākā līmeņa vadības pēc NRA rezultātu apstiprinājuma – pirms faktiskā NRA ziņojuma izstrādes, lai atvieglotu un paātrinātu izstrādes un galīgās apstiprināšanas procesu.

- Pārskatīt un, ja nepieciešamas, aktualizēt, Latvijas Nacionālo rīcības plānu, ņemot vērā aktualizētā NRA rezultātus par piemītošajiem riskiem, un regulāri pārraudzīt tā īstenošanu un ziņot par to Ministru kabinetam.
- Papildu uzlabojumi nepieciešami NILL lietu prioritātes noteikšanas pamatnostādņēs, papildinot tās ar skaidrākiem, kvalitatīvākiem augstas prioritātes lietu kritērijiem TAI un pārskatot prioritāšu pārskatīšanas biežumu.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- Katram uzraugam, saskaņojot ar KD, jāturpina veikt un vadīt FI un NNUS informēšanas kampaņas par aktualizētā NRA rezultātiem (piemītošajiem draudiem un ievainojamībām). Šajā nolūkā jāizstrādā norādījumi par to, kā izmantot NRA uz risku novērtējumu balstītās pieejas (RBP) īstenošanai privātajā sektorā.
- Uzņemties visu kompetento iestāžu apmācības par RBP piemērošanu NILLTFN jomā, tostarp par to, kā iestrādāt NRA rezultātus savās darbībās un kā veikt stratēģisko analīzi un turpmāku risku novērtēšanu, kas dotu labumu politikas izstrādes procesam nacionālā līmenī un operatīvajām darbībām.

NILLTFN uzraudzība un kontrole: FKTK funkcijas un uzraudzības sadarbība

No visām NILLTFN kompetentajām iestādēm Latvijā vislabāko izpratni par NILLTF draudiem un ievainojamībām demonstrēja FKTK Atbilstības un kontroles departaments (AKD). Tā kā FKTK uzrauga augstākā NILLTF riska sektoru, FKTK mērķiem un tiesiskajai aizsardzībai obligāti ir jābūt pietiekamai, lai nodrošinātu, ka tā var laikus un pienācīgā veidā pildīt savas uzraudzības saistības un pienākumus.

FKTK jāuzlabo sava pārskatatbildība pret valdību, labāk koordinējot savu NILLTFN stratēģisko un operatīvo plānošanu. Tas sniegs labāku ieguldījumu Nacionālajā rīcības plānā, kā arī dos iespēju savlaicīgāk un labāk koordinēt tās NILLTFN lomas izpildes nodrošināšanu.

Ņemot vērā problēmas, ar kurām FKTK nācās saskarties attiecībā uz savlaicīgu uzraudzības NILLTFN lēmumu pieņemšanu, un tās pastāvošās bažas par savu finansējumu, Latvijai jāapsver iespēja visaptveroši pārskatīt to, kā FKTK varētu vislabāk pildīt savu NILLTFN lomu, kā arī stiprināt savu pārvaldību. FKTK AKD ir pieredze un zināšanas, lai pildītu zināšanu platformas lomu visiem NILLTFN uzraugiem, un šim mērķim ir jāpievērš galvenā uzmanība.

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas

- Jāpārskata FKTK mērķi/funkcijas, lai nodrošinātu, ka NILLTFN uzraudzība tiek atzīta par FKTK prioritāti un FKTK varētu turpināt atbilstoši mazināt NILL un TF riskus banku sektorā, kā arī pildīt līdera lomu uzraudzības metodoloģijas izstrādē.
- FKTK jāapsver veidi, kā labāk atbalstīt AKD, ņemot vērā tās galveno lomu Latvijas NILLTFN uzraudzībā. Tas ietver labāku NILL novēršanas jautājumu integrēšanu FKTK pārvaldības procesā, piemēram, iekļaujot AKD direktoru Padomes sastāvā un apsverot papildu resursu pārdali pēc nepieciešamības, lai atbalstītu un stiprinātu AKD kapacitāti, mazinot Latvijai piemītošos riskus.
- Jāstiprina FKTK pārskatatbildības mehānismi, lai nodrošinātu, ka FKTK informē atbildīgo nozares ministriju, proti, FM, nodrošinot, ka FKTK operatīvā un

stratēģiskā pirmspārbaužu plānošana atspoguļo plašākus finanšu sektora politikas apsvērumus, tostarp NILLTF riskus. Šajā nolūkā jāparedz tās stratēģiskās plānošanas ikgadēja apstiprināšana, kā arī apspriedes par citiem darbības jautājumiem un likumdošanas plānošanu, pilnībā ievērojot Bāzeles Banku uzraudzības komitejas pamatprincipus.

- Jāizveido struktūra NILLTFN uzraugu koordinācijas sekmēšanai, piemēram, uzraudzības padomes formā. Uzraudzības padomes un tās sastāvā ietilpstošo FI/NNUS uzraugu prioritātei jābūt dažādu uzraugāmo likuma subjektu ieviesto pasākumu par ANO DPR sankciju piemērošanu TF un PF FI/NNUS sektorā nodrošināšana. Jāīsteno visu uzraugu/pašregulācijas organizāciju (PRO) regulāras pārraudzības un par sankcijām ziņošanas process.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- Lai nodrošinātu pietiekamu un stabilu FKTK finansējumu, kas atbilstoši atspoguļo Latvijas finanšu sektora mainīgo struktūru, sastāvu un riska profilu, Latvijai, cita starpā, jāpārskata tās uzraudzības maksu novērtējuma apmērs un metodoloģija, lai nodrošinātu iespēju īstenot efektīvu uzraudzību un regulējumu visās tās pilnvarojuma jomās, tostarp NILLN uzraudzībā.
- Lai vēl vairāk uzlabotu administratīvo sankciju savlaicīgumu, atbilstību un riska jutīgumu, Latvijai jānodrošina, ka FKTK administratīvo sankciju režīms, kā arī tās plašāka uzraudzības izpildes sistēma būtu pārredzama, prognozējama un tās procedūra skaidri uzskatāma. Administratīvo sankciju režīmā jāietver vairāk darbību, kas var tikt veiktas, izmantojot pieejamo uzraudzības izpildu darbību priekšrocības. Turklāt labāka NRA risku vērtējumu sasaiste ar administratīvo sankciju režīmu var palīdzēt nodrošināt saskaņotu stratēģiju visā Latvijā.
- Latvijai jāapsver iespēja visaptveroši pārskatīt FKTK statusu, tostarp tās uzraugu tiesisko aizsardzību, lai nodrošinātu, ka finanšu uzraudzību, un, jo īpaši, NILLTFN uzraudzību, veic stingras sistēmas robežās un uzraudzības lēmumus var pieņemt savlaicīgi un pienācīgā veidā, pilnībā ievērojot Bāzeles Banku uzraudzības komitejas Efektīvas banku uzraudzības pamatprincipus. Cita starpā, jāapsver iespēja optimizēt esošo institūciju darbu, saskaņot to zināšanu bāzi un saglabāt FKTK līdera lomu NILLTFN uzraudzībā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) atklāšana, izmeklēšana un kriminālvajāšana un starptautiskā sadarbība

Svarīgākie avoti, kas ļauj atklāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ir ADZ iesniegšana KD no (ne-) FI puses, ziņošana plašsaziņas līdzekļos, atbildot uz pētnieciskās žurnālistikas pārstāvju iesniegtām sūdzībām, savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumi, notiekošas krimināltiesiskās izmeklēšanas citos noziedzīgos nodarījumos, kas var būt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas predikatīvs nodarījums, trauksmes cēlēju ziņošana, ziņas no citām (iekšzemes vai starptautiskām) iestādēm, tiesībaizsardzības izlūkošana, TAI iesniegtās sūdzības un informācija, kas saņemta no konfidencialiem informācijas avotiem un sadarboties gataviem lieciniekiem. Visi šie ceļi ir jāizpēta, lai panāktu labāku NILL gadījumu atklāšanu.

Notiekošas kriminālizmeklēšanas gaitā bieži vien tiek konstatētas ar izmeklētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (ne-)tieši saistītu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pazīmes. Šādos gadījumos paralēli izmeklētā noziedzīgā nodarījuma izmeklēšanai ir

sistemātiski jāveic finanšu izmeklēšana. Daudzos gadījumos finanšu izmeklēšanas darbības ir nepieciešamas, lai iegūtu pierādījumus pret labi sagatavotiem augsta līmeņa noziedzniekiem nolūkā izjaukt starpnacionālus un/vai organizētās noziedzības tīklus.

Predikatīvu nodarījumu, kuri galvenokārt ir starpnacionālas dabas, izmeklēšanas sarežģītība slēpjas pareizas izpratnes gūšanā par darbības veidu (*modus operandi*), kas tika izmantots saistībā ar noziedzīgo uzvedību, lai veiktu predikatīvo noziegumu, no vienas puses, un atšķirīgu, bet tomēr saistītu uzvedību attiecībā uz legalizācijas darbībām, no otras puses. Tieši šajā kontekstā ir ļoti būtiski veikt padziļinātu analīzi gan par finanšu darījumiem, gan par struktūrām, caur kurām tika izrakstīti rēķini, lai šie darījumi izskatītos likumiski.

Lai pierādītu atsevišķu noziegumu, nepieciešams pierādīt tiesai, ka noteikti aktīvi vai finanšu līdzekļi tika iegūti noziedzīgā ceļā. Tāpat kā citās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās, izmeklēšana, visticamāk, sāksies ar aizdomu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju konstatēšanu. Sākotnēji var nebūt skaidrs, vai aizdomas izraisīs patstāvīgas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietas uzsākšanu vai nē, un tiesībsardzības iestādēm līdz ar to jābūt gatavām pieņemt jebkuru no risinājumiem.

Īstermiņa augstas prioritātes rekomendācijas un WGB process

- Par izmeklēšanas uzraudzību un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kriminālvajāšanu atbildīgajiem prokuroriem regulāri jāpārskata izmeklēšanas darbību progress, kopīgi ar saviem tiesībsardzības jomas partneriem jāapspriež nepieciešamie pasākumi, lai sekmētu izmeklēšanu, un proaktīvi jākonsultējas ar tiesībsardzības iestādēm.
- Prokuroriem jāuzņemas vadošā loma, izstrādājot norādījumus par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas efektīvu izmeklēšanu, kā arī pieprasītajiem pierādījumiem, ko nepieciešams saņemt.
- 2019. gadam prognozētos esošo precedentu tiesību un ar kriminālvajāšanu tiesā saistītās prakses kopsavilkumus jāpabeidz pirms noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pamatnostādņu pieņemšanas, lai to iznākumus varētu iekļaut pašreiz izstrādātajās pamatnostādņēs. Pamatnostādnes jāizstrādā vienotā un konsekventā veidā, izmantojot tādas pašus terminus un jēdzienus, kādi tiek lietoti Latvijas krimināltiesībās un kriminālprocesā.
- Latvijas iestādēm jānodrošina izrietoša un specializēta mediju pārraudzība, lai nodrošinātu iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pazīmju konstatēšanu jau agrīnā posmā. Pēc aizdomu konstatēšanas jāveic atbilstošas pēcpārbaudes darbības, lai savlaicīgi nodrošinātu izlūkdatus un pierādījumus.
- Attiecībā uz savstarpējās tiesiskās palīdzības lūgumiem (TPL) krimināllietās centrālajām iestādēm savstarpēji jābrīdina vienai otru par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pazīmēm, kas norādītas ienākošajos (pasīvajos) TPL pieprasījumos no ārvalstīm un kas var izraisīt jaunu krimināltiesisku izmeklēšanu uzsākšanu. To rīcībā esošajām IT sistēmām jānodrošina brīdināšana ("sarkanie karogi") šādos gadījumos.
- Latvijas iestādēm būtu jāprecizē, ka konstatēšanas un izmeklēšanas nolūkos starp TAI var notikt konfidenciālas informācijas apmaiņa. Esošo KD vadīto koordinācijas grupu jāformalizē un jāattīsta.

- Lai veiksmīgi izmeklētu un īstenotu kriminālvajāšanu sarežģītās ekonomisko noziegumu lietās, tostarp kukuļošanā, korupcijā, krāpnieciskās darbības un ar to saistītā noziedzīgu iegūtu līdzekļu realizācijā, TAI jāpiesaista augsti kvalificēti un pieredzējuši finanšu eksperti. Sistemātiski jāveic paralēlas finanšu izmeklēšanas darbības, jo īpaši smagās un sarežģītās tiesvedību izraisošās un NILL lietās, iesaistot finanšu un citus atbilstošus ekspertus. Finanšu izmeklēšanas komandām jāsniedz piekļuve finanšu un citai atbilstošai informācijai, kā arī tās ir pienācīgi un periodiski jāapmāca. Jāuztur visaptveroša statistika par finanšu izmeklēšanas darbībām.
- Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas izmeklēšanas pamatnostādnes jāpapildina ar piemēriem par iespējamiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas atklāšanas avotiem, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas veidiem un raksturojumu (piemēram, pašu līdzekļu legalizācija, legalizācija ar trešo personu starpniecību, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija kā atsevišķs noziedzīgs nodarījums), paralēlas finanšu izmeklēšanas darbībām, ar augsta riska predikatīviem un NILL nodarījumiem saistītu pierādījumu veidiem, izmeklēšanas stratēģijām un paņēmieniem, starpresoru un starptautisko sadarbību.
- Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija kā atsevišķs noziedzīgs nodarījums jāatstāj tām lietām, kurās nevar noteikt predikatīvo nodarījumu vai nevar uzrādīt predikatīvā nodarījuma pierādījumus.
- Izmeklējot aizdomas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju kā atsevišķu noziedzīgu nodarījumu, nepieciešams pilnībā ievērot taisnīgas tiesas principus un aizdomās turētajai personai jānodrošina iespēja īstenot aizstāvību pret apsūdzībām.
- Jānosaka nepieciešamās pārlicības pakāpes kritērijs, nosakot to, vai aktīviem faktiski nav likumīgas izcelsmes.

Vidēja termiņa rekomendācijas

- TAI jāizveido cieša savstarpēja koordinācija un sadarbība gan iekšzemes līmenī, gan ar saviem starptautiskajiem kolēģiem. Pēc iespējas jāsamazina esošās barjeras informācijas apmaiņai starp iestādēm iekšzemes līmenī un regulāri jāveic jaunākās informācijas apmaiņa par izmeklēšanas darbībās panākto progresu.